VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Promemoria

Arbetsgruppen för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga, fjärde mötet

Tid: fredagen den 31 mars, kl. 9.00–12.00
Plats: Helsingfors, Mariegatan 9, mötesrummet Jakovara

Vesa Vuorenkoski, statssekreterare, ordförande, SRK
Pamela Sarasmo, sekreterare, JM
Laila Vihersaari-Johnston, sekreterare, SRK
Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf
Laura Pajunen, Finlands Dövas Förbund rf
Risto Hoikkanen, Föreningen Finlands Dövblinda rf
Salla Fagerström, Finlands dövhistoriska sällskap rf
Aarne Pirkola, Föreningen Finlands Dövblinda rf
Magdalena Kintopf-Huuhka, Finlandssvenska teckenspråkiga rf

Tolkning:
Mira Suomela, Andelslaget Via
Susanna Söderlund, Finlands Dövas Förbund rf
Karoliina Franck, Finlands Dövas Förbund rf
Päivi Masih, Andelslaget Via
Ellen Hoang, Andelslaget Via
Salla Kuusinen, Andelslaget Via
Maria Jäppinen, Lyra palvelut

Kommunikationsgruppen för Finlands Dövas Förbund rf
Gäst: Marjo Vesalainen, UKM

FÖREDRAGNINGSLISTA

1. Mötets öppnande och föredragningslista

Ordförande Vuorenkoski öppnade mötet kl. 9.10 och välkomnade medlemmarna samt som inbjuden Marjo Vesalainen, undervisningsråd vid UKM, som deltar i arbetsgruppens möte i stället för kanslichefen vid UKM.

Föredragningslistan godkändes som sådan.

2. Promemorian om föregående möte

Promemorian godkändes med ett tillägg om att på sidan 3 inkludera ”på teckenspråk” i meningen: ”Man ska få ett slut på att det i hemmen diskuteras endast om frågor som gäller konkreta ärenden.”

3. UKM:s hälsningar på kanslichefens vägnar – Marjo Vesalainen

Ordföranden inledde med att meddela att arbetsgruppen bjuder in kanslichefer till möten så att information sprids i statsrådet.

Marjo Vesalainen, undervisningsråd vid UKM, förmedlade UKM:s kanslichefs ursäkt om att hon inte kunde delta i mötet. Vesalainen lyfte bland annat fram Utbildningsstyrelsens rekommendation om att teckenspråk ska läras ut till alla som hör till teckenspråksgemenskapen, att det finns skillnader mellan kommunernas praxis och att inte alla följer rekommendationen. Broschyren för småbarnspedagogik uppdateras och broschyren för den grundläggande utbildningen behöver uppdateras. När det gäller teckenspråken har det visserligen funnits olika projekt och förhoppningar om att från projektfinansiering kunna övergå till permanent finansiering. Det finns mycket att göra.

Ordföranden önskade att Vesalainen ska förmedla information till UKM och särskilt till UKM:s kanslichef. Förmodligen kommer arbetsgruppens förslag att lämnas till kanslichefsmötet, så det är bra att sprida information redan i förväg.

Vesalainen blev också tillfrågad om de som arbetar inom UKM:s förvaltningsområde förstår/är medvetna om vilka orättvisor som har begåtts inom undervisningsväsendet. Gemenskapen betonade att mängden gott samarbete med UKM är enorm, men att det inte varit möjligt att bereda lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning i teckenspråkslagens anda. Varför framskrider de inte? Gemenskapens representanter upplever att funktionsnedsättning alltid på något sätt dyker upp när man diskuterar med UKM. Skulle organisationerna kunna ge ministeriet utbildning?

Ordföranden konstaterade att man säkert måste tänka över utbildningen vad gäller ministerierna och kanske även med kommunerna och de olika förvaltningsområdena.

4. Diskussion om målen och tidsplanen för processen

Från gemenskapen lyfte man fram, att de skulle önska sig att ministerierna redan skulle börja ta ställning i högre grad. Organisationerna har länge funderat över processen. Vid ministerierna har man naturligtvis ännu inte kommit så långt. Det räcker dock inte med att bara några få tjänstemän har ingående kunskap i frågan. Andra måste också lära sig och få information. Hur förhåller man sig inom statsförvaltningen till organisationernas knäckfrågor?

När det gäller tidsplanen är gemenskapens önskan att detta inte ska bli ett evighetsprojekt. Organisationerna har funderat på att nästa regeringsperiod kunde vara bra med tanke på denna process, så att genomförandet av programmet/rekommendationerna skulle inledas redan i slutet av regeringsperioden. Dessutom bör man komma ihåg att processen inte bara gäller gemenskapen, utan hela samhället och att alla måste ges möjlighet att kommentera processen. I Kanada har det till exempel förts diskussioner på tv om processen som gäller ursprungsbefolkningen. Just nu genomförs undersökningen ”Hiljaisen kansan äänet – remontoidut kehot” där över 100 intervjuer görs. En av forskarna är Outi Ahonen. Forskningen kommer också att ge ingående information för denna process. Forskningen uppdagar sanning genom historier.

Ordföranden sade att det fortfarande är bra att fundera över hur mycket vi kommer att avgöra i denna arbetsgrupp eller om vi ska ge processen möjlighet att leva och vara flexibel. Om flexibilitet önskas, lönar det sig inte nödvändigtvis att gå för långt in på detaljer. Det är bra att tänka på vad som kan uppnås med en kortare tidslinje.

Gemenskapen var av samma åsikt, man ska inte slå fast något för strikt. Detta är emellertid en inlärningsprocess och då ska människor vara med hela tiden, och nu ser det lite ut som om antalet anställda från ministerierna håller på att minska vid mötena.

Ordföranden konstaterade att influensasäsongen tyvärr begränsar tjänstemännens närvaro. Också regeringsskiftet har sin inverkan. Det handlar alltså inte om att inte alla i arbetsgruppen skulle anse att processen är viktig. Ordföranden konstaterade vidare att ministerierna startar med ett långt tillägg, därför har det varit viktigt att lyssna på gemenskapens representanter och lära sig innan de går ut för att bilda sig egna ståndpunkter. Men nu ska vi mellan ministerierna ha en halvtidsöverläggning för att börja utarbeta vad statsrådet tänker om processen.

Det diskuterades om engagemang. Hur kan man engagera de tjänstemän som inte känner till teckenspråksgemenskapen? Staten har bett om ursäkt för förhållandena i skolhemmen. I de dövas skolor har förhållandena varit ännu värre. Övergrepp har begåtts också av andra elever. Hade det kunnat förhindras, om de hörande/vuxna hade ingripit?

Det konstaterades att resans betydelse framhävdes i minister Harakkas anförande. Det viktiga är att resan dokumenteras ordentligt. Vad gäller strukturella problem lyftes det fram att det alltid finns någon som inte vet eller någon som glömde. Välfärdsområdena har problem med teckenspråkstolkningar. Folkpensionsanstaltens tolkningstjänster är ju sekundära. Det är fortfarande svårt för döva att ha kontakt med social- och hälsocentraler, till exempel på grund av motringningstjänsterna. Det är slumpmässigt om en tolk har beställts till vårdcentralen och för en hur lång tid. Några exempel om tolkningstjänster: ett par valpaneler på teckenspråk måste ställas in när man inte lyckades anlita tolkar, en medlem av handikapprådet i Jyväskylä slutade eftersom hen inte fick några tolkar till mötena, i fjol hade Folkpensionsanstaltens tolkningstjänster 30 000 inhiberade tolkningar, en stor del av de döva barnen är integrerade i skolor och där kämpar man för tolkning, en döv arbetstagare var tvungen att säga upp sig från Helsingfors stad när Folkpensionsanstaltens tolkningstjänst inte fungerade – arbetstagaren hade 37 olika tolkar under två månader. Det finns många sådana exempel. Ska Folkpensionsanstalten kontaktas? Det skulle vara bra om diskrimineringsombudsmannen kunde delta i diskussionerna, om Folkpensionsanstalten kontaktas. Man lyfte fram att det också finns bra och berömvärda aspekter i tolkningstjänsterna, men att det är nästan omöjligt att påverka Folkpensionsanstalten.

Man lyfte fram en önskan om att tidsplanen skulle vara densamma för alla språk. Till exempel har Finlands Dövas Förbund rf större resurser än Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. Utredningen om tecknade minnen finns fortfarande inte på svenska, och det finns säkert inte heller information på svenska om undersökningen om tysta röster som nämndes.

Ordföranden sade att det är viktigt att påminna om det svenska språket och tackade för det. När det gäller tidsplanen konstaterade ordföranden att han inte nu tar ställning till om det finns skäl att begränsa processen endast till följande

regeringsperiod. Fördelen med detta skulle vara att regeringsperioden skulle tvinga fram ett slutförande av processen. Utmaningen är, om man jämför denna process med andra processer, att det finns många utmaningar i processen som fortfarande pågår i dag. Om processen begränsas endast till följande regeringsperiod kommer det att begränsa de utmaningar som det finns tid att behandla. Ett alternativ kunde vara att tidsramen skulle vara till exempel 6 år, men att mellanöversikter skulle göras på vägen, till exempel med två års mellanrum, för att kontrollera var man står. Nu bör man bygga ett varaktigt stenhus med en livslängd på flera hundra år. Det är säkert värt att beakta även statens rådande svåra ekonomiska situation. Vi inser att det är frestande att genomföra detta relativt snabbt, men det innebär risker som hänför sig till politisk realism. När det gäller knäckfrågorna kan vi inte helt säga hur staten förhåller sig till dem. Den beredande arbetsgruppen kommer att lägga fram sina förslag i slutet av sitt arbete, men på den nya regeringens vägnar kan vi inte ge några löften. Det är viktigt att skapa en nära koppling till alla riksdagsgrupper så att hela den offentliga förvaltningen och Finlands folk deltar i detta.

Gemenskapen ansåg att ordförandens anförande om tidsplanen var mycket bra, men att målet bör vara att begränsa processen tidsmässigt på något sätt. Det lönar sig inte att fastslå tidsplanen för strikt. Delmålen fick också stöd. Ministerierna bör inte fokusera för mycket på en sak. Helheten bör rättas till. De som hör är inte medvetna och även god praxis kan försvinna, till exempel hade universitetssjukhusen helt god praxis, men ändå försvann den på vägen, trots att samma människor nu befinner sig i välfärdsområdena. Det behövs inga nya utredningar. Till exempel omarbetas sametingslagen om och om igen. Också här är faran att det här bara kommer att fortsätta i oändlighet. Vid ministerierna bör det undersökas vilka hinder som finns inom deras förvaltningsområden. När det gäller äldre människor är det bråttom för dem att hinna med och få det stöd de behöver.

Ordföranden sade att kommunikationen är viktig. Information behövs för olika nivåer och direkt till det civila samhället. Alla ministerier och förvaltningsområden ska utmanas att delta. Om man inte lyckas övertyga aktörerna om att det behövs en förändring, är det mycket svårt att åstadkomma en förändring. I denna process måste man tro på förändring. Ingenting är omöjligt, men samhälleliga förändringar tar tid. Tidsplanen kan man fundera på ända till sista minuten. Jag uppmuntrar till att tänka brett. Det skulle vara bra att inkludera kommunerna, Folkpensionsanstalten och det övriga civila samhället i det här.

Finlands Dövas Förbund rf konstaterade att de är den äldsta språkorganisationen och den äldsta handikapporganisationen. Barnets rätt och behov av teckenspråk behandlades redan när organisationen började för 120 år sedan och är fortfarande på dagordningen. Man väntar nog redan på att den debatten ska börja vara klar, men detta är säkerligen inte heller allmänt känt. Samernas process pågår redan för åttonde året. Det skrämde organisationerna lite. Tidsramen bör ha en bakre gräns. Om vi tänker på barn är 6 år en lång tid. Vi vet inte hur lång tid sanningsarbetet tar, det vill säga hur mycket människor vill komma och berätta, men tanken bör vara att korrigerande åtgärder ska kunna vidtas redan under den kommande regeringsperioden. Det rashygieniska tänkandet på 1920–30-talet, äktenskapsförbudslagen. I andra länder avskaffades denna lagstiftning efter andra världskriget, men i Finland utvidgades den. Det handlar om det attitydklimat som vi har varit med om och som fortfarande syns i strukturerna.

Ordföranden sade att poängen med sex år kunde vara att de delas i mindre delar. Till exempel skulle man med två års mellanrum gå igenom vilka mål som uppnåtts och vad som bör göras under följande två år. Ska vi använda scrum-metoden, dvs. vi

planerar inte huset färdigt nu, eller vill vi bygga huset så att vi nu planerar huset färdigt och sedan börjar bygga det? Det är kanske möjligt att uppnå mera med de små stegens politik.

5. Alternativa modeller för sannings- och försoningsprocessen

Gemenskapen berättade att den senast presenterade modellen inte har ändrats, men representanterna skulle vilja veta hur ministerierna upplever arbetsgruppens verksamhet.

Ordföranden sade att han enligt sin egen åsikt anser att han har fått en klar bild av vilka krav gemenskapen har. Modellen och tidsplanen är säkert enklare frågor än målen. Det vore förnuftigt att försöka skapa en process som nästa regering kan ta över. Och här måste man också se på en hurdan regeringsbas vi har.

Gemenskapen berättade att de har träffat alla partier och att alla partier stödde detta.

Ordföranden konstaterade att nästa möte fortsätter från modellen och tidsplanen. Dessutom ska SHM berätta om psykosocialt stöd.

6. Nästa möte och avslutande av mötet

Ordföranden avslutade mötet klockan 12.03.

- Nästa möte hålls måndagen den 24 april 2023.